

CLIL NA UNIVERZITETU U ZENICI
CLIL AT THE UNIVERSITY OF ZENICA

Doc.dr. Aida Tarabar
Univerzitet u Zenici

REZIME

U radu se predstavlja pristup koji je već duže vremena u Evropi najpopularniji obrazovni pristup, ne samo u nastavi engleskog jezika, nego i struke. Radi se o pristupu integracije jezika i struke (Content and Language Integrated Learning) koji se kod nas postepeno prakticira na tehničkim fakultetima Univerziteta u Zenici. Osim što su rezultati pokazali veliku sklonost studenata ka ovakvom vidu rada, a time i poboljšanje njihovih izlaznih kompetencija, CLIL je i značajna referenca ovog Univerziteta kao institucije koja stremlji onome što je danas poznato pod nazivom - Evropski prostor visokog obrazovanja (European Higher Education Area).

Ključne riječi: CLIL, kompetencije, integracija jezika i struke, tehnički fakulteti

ABSTRACT

The paper presents an approach which has become one of the most popular educational approaches in Europe, not only in terms of English language learning but also in terms of learning the content matter of a particular subject or a course. The approach in question is Content and Language Integrated Learning (CLIL). It has been gradually introduced at the technical faculties of the University of Zenica. As a result, students showed both a huge interest in such an approach and an improvement in their competences. CLIL implementation makes this University distinguished in its endeavours to enter the European Higher Education Area (EHEA).

Key words: CLIL, competences, content and language integration, technical faculties

1. UVOD

U posljednjih par decenija, u Evropskom obrazovanju, i to na svim njegovim nivoima (osnovno, srednje i visoko obrazovanje), jača utjecaj jednog značajnog obrazovnog pristupa poznatog pod imenom CLIL (*Content and Language Integrated Learning*). Naime, radi se o pristupu koji ima dva istovremena fokusa. Jedan je savladavanje stručnog gradiva nastavnog predmeta, a drugi je savladavanje stranog jezika na kojem se taj predmet, ili njegov dio ostvaruje u nastavi.

2. POJAVA I RAZVOJ CLIL-a

CLIL je akronim od Content and Language Integrated Learning (*Istovremeno učenje stručnog nastavnog sadržaja i stranog jezika*). Naziv su 1994. godine, nakon 'dugog perioda analiza i pregovora', skovali čuveni jezički stručnjaci iz oblasti primjenjene lingvistike - David Marsh i Anne Maljers (v. de Zarobe&Catalan, 2009: viii).

U literaturi se nalaze mnogobrojna tumačenja ovog pristupa. Različitost tumačenja CLIL-a posljedica je raznolikosti u načinu implementacije, u ciljnim grupama, tipovima istraživanja i sl. S druge strane, postoje pristupi koji su veoma slični CLIL-u, ali ih različiti autori posmatraju s različitih tačaka gledišta. Prema Fernándezu razlike među ovim pristupima su u osnovi ontološke, a time i epistemološke (2009: 10). Drugim riječima, sve ovisi o tome kako se gleda na ključne pojmove koji se 'amalgamiraju' u CLIL-u i kako definišemo odnos koji ih povezuje. Iz ovih razloga organizovane su i mnoge radionice i konferencije na temu CLIL-a od kojih su serija radionica u Beču (2005), CLIL konferencija u Helsinkiju (2006), te ESSE konferencija u Londonu (2006) samo neke.

3. NEKE OD OSNOVNIH KARAKTERISTIKA NASTAVE CLIL-A

U početnom periodu primjene CLIL-a, nastavnici stručnih predmeta sa dobrim poznavanjem stranog jezika podučavali su gradivo stručnog predmeta na stranom jeziku isto kako su to činili i na maternjem jeziku. Slično tome, i podučavanje stranog jezika obavljalo se prema tradicionalnoj jezičkoj metodologiji, tako da je nastava CLIL-a ličila na tradicionalnu nastavu, bilo da se radi o stručnom predmetu ili stranom jeziku. U oba slučaja, nastavnik je uvijek bio u centru nastavnog procesa.

S vremenom, nastavnici koji su u svojoj nastavnoj praksi primjenjivali CLIL počeli su da tragaju za najboljim načinom kojim će studente fokusirati na sadržaj stručnog predmeta, a da istovremeno budu i jezički 'osjetljivi'. Imajući u vidu da je **u centru CLIL nastave gradivo stručnog predmeta**, studenti moraju usvojiti specifična jezička znanja i vještine da bi mogli raspravljati o datoj problematici i izlagati vlastite stavove. Ovo se prije svega odnosi na unapređenje jezičke vještine koja se odnosi na razumijevanje stručnog teksta putem njegovog čitanja i istovremenog prevođenja (*reading comprehension*), fokusiranje na produktivnu vještinu pisanja tekstova vezanih za struku (*writing skills*), te na stalno uvježbavanje komunikacije kroz usavršavanje vještine govora (*speaking skill*) kao još jedne produktivne jezičke vještine. Naime, čitanje i razumijevanje teksta (*reading comprehension*), kao receptivna vještina, ima značajnu ulogu u svim oblicima učenja/podučavanja stranog jezika. Tačno razumijevanje, na primjer, složenog tehničkog teksta predstavlja značajan izazov za studenta. Međutim, u slučaju primjene CLIL-a, savladavanjem spomenute vještine (naravno, uz pomoć određenih alata koji se ne koriste u nastavi opšteg engleskog jezika), student uspjeva da i timski (kroz tzv. *hands-on* zadatke), ali i samostalno, stiče nova saznanja iz struke, koja će tako moći tačno i precizno tumačiti. U suprotnom, pogrešnim razumijevanjem pročitano teksta student stiče pogrešna saznanja, što u praksi može imati i kobne posljedice. Dakle, studenti ne čitaju tehničke tekstove da bi učili strani jezik, nego da steknu znanja iz datog stručnog predmeta i to daje potrebnu važnost ovoj receptivnoj vještini.

Kada je riječ o produktivnim jezičkim vještinama, u CLIL-u je veoma važno pisanje (*writing*), pri kojem studenti koriste strani jezik da napišu svoje tekstove na teme koje se obrađuju, da evidentiraju rezultate zadataka koje su obavili, da prave zabilježbe u toku predavanja koje slušaju na stranom jeziku, itd. Njihovo uvježbavanje radi se prilikom kreiranja stvarnih situacija u učioničkim uslovima: slušanje cijelih ili dijelova predavanja na engleskom jeziku (snimci), pregledavanje kraćih filmova vezanih za određeni stručni fenomen, rješavanje određenih zadataka. Kroz prve dvije aktivnosti uvježbava se i razumijevanje slušanjem (*listening skill*).

Naredna jezička vještina koja ima poseban značaj u nastavi CLIL-a odnosi se na govor, tj. komunikaciju (*speaking skill*). Na intenzivnom usavršavanju ove vještine radi se neprekidno od samog početka ovakvog pristupa. Studenti se ohrabruju na komunikaciju i neprestano im

se ističe da, o onome što se uči u struci, trebaju govoriti na stranom, odnosno engleskom jeziku, bez obzira na nivo njihovog znanja.¹

Kada je u pitanju vokabular koji se koristi u nastavi, većina stručnjaka smatra da se treba krenuti od što opštijeg vokabulara i vremenom ga sužavati na predmetno specifičniji vokabular. Pri tome je važno da u CLIL-u uvijek treba biti fleksibilan. U tome je njegova velika prednost u odnosu na druge pristupe. Nastava CLIL-a se ne bi smjela odvijati uz insistiranje da se koristi isključivo strani jezik. Naravno, strani jezik treba koristiti što je moguće češće. Ali, ako je neophodno studentima objasniti neki tehnički ili jezički fenomen tako da to svi razumiju, maternji jezik je, naravno, najbolji izbor. Tako se, s vremena na vrijeme, u toku nastave CLIL-a može čuti i maternji jezik, a povremeno se može koristiti čak i pisani materijal na maternjem jeziku. Osim omogućavanja da se i slabiji studenti aktiviraju i budu 'uvučeni' u nastavni proces, ovdje može biti riječ i o takozvanoj funkcionalnoj dvojezičnosti, gdje se maternji jezik koristi, kada god je to potrebno, da se uvede i jedan kontrastivni odnos prema gradivu (Tarabar, 2013).

Spomenute jezičke vještine, kao i drugi elementi jezika koji se obrađuju u CLIL nastavi, biraju se na osnovu **analiza jezičkih specifičnosti registra stručnog predmeta koji je obuhvaćen CLIL-om**. Na taj način omogućava se rentabilnije korištenje nastavnog vremena, process učenja se ubrzava i studenti se ne troše na one elemente jezika koji im treba za razumijevanje odabranog stručnog predmeta.

Zbog ograničenosti prostora, u ovom radu se ne možemo detaljnije baviti samim stručnim registrom i njegovom analizom. To je tema za sebe i može biti predmet nekog drugog rada. Prije nego predemo na primjere CLIL nastave kod nas, bitno je spomenuti još jednu važnu činjenicu, a to je da se CLIL najčešće realizira na engleskom jeziku koji se u Evropi podrazumijeva prvim obaveznim stranim jezikom, a uz sve to engleski je i utvrđeni svjetski *lingua franca*, jezik bez kojeg se danas ne može zamisliti profil stručnjaka u bilo kojoj oblasti ljudskog interesovanja.

4. CLIL U BOSNI I HERCEGOVINI

Prvi primjer implementacije nastave ovog tipa u Bosni i Hercegovini javlja se na Univerzitetu u Zenici, tačnije, na njegovim tehničkim fakultetima gdje se CLIL provodi prvo kroz pilot projekte, a zatim i u nastavi. Bio je to prirodni slijed nastojanja koja se u pogledu usavršavanja tehničkog engleskog jezika odvijaju na Mašinskom, Politehničkom i Metalurško-tehnološkom fakultetu². Naime, radi se o fakultetima s veoma dugom tradicijom podučavanja Engleskog jezika struke (*English for Specific Purposes*, u daljem tekstu *ESP*) koja je vremenom, kroz dodatnu praksu takozvanog *Javnog časa* kao jednog oblika proto-CLIL nastave, neminovno vodila ka CLIL-u. Prije no objasnimo glavne karakteristike *Javnog časa* i njegove uloge u utiranju puta CLIL-u na ovim fakultetima, osvrnućemo se na glavne karakteristike nastave ESP-a, čiji je produkt bio i sam *Javni čas*.

---

¹ Dirljiv je primjer jednog studenta Mašinskog fakulteta u Zenici koji je imao vrlo loše predznanje iz engleskog jezika a učestvovao je u jednom od CLIL projekata na ovom fakultetu. Motiviran da radi redovno, hrabro je učestvovao u diskusijama i krajem semestra, kada je trebalo da napiše kako se neka formula čita, on je dodatno na engleskom opisao i kako se došlo do te formule i šta ta formula zapravo znači. Drugi student, koji ima govorni problem i u vlastitom jeziku, prvi put je, nakon više godina učenja opšteg engleskog jezika, progovorio upravo unutar nastave CLIL-a.

² Autorica teksta radi kao nastavnik jezika na tehničkim fakultetima u Zenici, te je s ciljem usavršavanja nastave engleskog jezika, a uz praćenje novih svjetskih trendova u nastavi, razvila i par modela implementacije CLIL-a koji su primjenjivani tokom spomenutih projekata.

4.1. Preteče CLIL-a na Univerzitetu u Zenici - ESP i Javni čas

Nije novo reći da je ESP, kao predmet, rezerviran za stručni diskurs, te da je zbog velikog broja razloga prisutan na univerzitetском nivou obrazovanja, a kod nas, prije svega, na tehničkim fakultetima.

Da bi se uopšte ušlo u tip nastave koja obrađuje tehnički jezički registar, od studenata se, na ovom nivou obrazovanja, očekuje se da im je nivo znanja opšteg stranog jezika prilično visok, barem srednji nivo (*intermediate level*). Također se očekuje i značajan nivo entuzijazma u pogledu učenja stranog, u našem slučaju – engleskog jezika, koji je zapravo uvijek prisutan kod studenata tehničkih nauka, jer se radi o jeziku koji im pomaže da razumiju sadržaj stručnih časopisa i knjiga koji se u svijetu, kada je tehnika u pitanju, objavljuju najviše na engleskom jeziku. Suvišno je, naravno, naglašavati da je korištenje usluga Interneta, to jeste, svih tehničkih sadržaja koje on nudi, nezamislivo bez dobrog poznavanja engleskog jezika, prije svega - tehničkog engleskog jezika.

U visoko razvijenim zemljama svijeta ovaj značaj engleskog kao *lingua franca* dobro je prepoznat, i stalno se ulaže u njegovo podučavanje. Kreiraju se tako i odlični preduslovi za njegovo usavršavanje. Međutim, studenti koji upisuju tehničke fakultete u Bosni i Hercegovini često imaju vrlo neujednačeno znanje u pogledu mnogih predmeta, što uključuje i engleski jezik, čije poznavanje nije uvijek na nivou potrebnom za ulazak u ESP (*intermediate level*). Svjesni njegovog značaja, ovi studenti pokazuju jaku volju da popune praznine u znanju koje donose iz srednjih škola. Mali sedmični broj časova (1 čas predavanja i 1 čas vježbi) a veliki broj studenata, onemogućavao je primjenu uobičajenih metoda u nastavi stranog jezika, te su ovi fakulteti odlučili da prije ESP nastave tehničkog engleskog jezika omoguće kratko ponavljanje gradiva iz oblasti opšteg engleskog jezika, s ciljem nivelisanja grupa studenata u pogledu opštih jezičkih znanja. ESP nastava kreće u trećoj godini, kada bi se trebao smanjiti broj studenata, budući da se jezik bolje savladava u manjim grupama. Nakon dugog niza generacija koje su pohađale tradicionalno zamišljene ESP module, u nastavu ovog predmeta postepeno se uvodila **‘tehnologija prevođenja stručnog teksta’** koja je studentima ponudila jedan novi početak u učenju engleskog jezika, a zbog svoje originalnosti i bliskosti tehničkom načinu promišljanja, i novi izvor motivacije. Naime, u petom semestru studenti se, kroz jedan tehnički pristup tekstu, podučavaju osnovnoj sintaksi tehničke rečenice, kao i najosnovnijem vokabularu vezanom za tehnički engleski jezik. U ovom semestru oni pismeno prevode vrlo jednostavne tehničke tekstove, uz korištenje dvojezičnih rječnika. U narednom semestru tekstovi postaju složeniji - kako u pogledu vokabulara, tako i u pogledu morfoloških i sintaksičkih struktura. Na četvrtoj godini studenti putem supstitucije određenih elemenata u datim konstrukcijama, repeticije i konačno – reformulacije tih konstrukcija počinju razvijati i komunikacijske, govorne vještine (*oral skills*), dok vještine pisanja usavršavaju kroz prevođenje dužih tekstova sa engleskog na bosanski/hrvatski/srpski (*BHS*) i obratno. Od studenata se očekuje da ovladaju vokabularom i gramatikom tipičnom za rečenične konstrukcije engleskog tehničkog registra. Posebna pažnja se posvećuje pisanju sažetaka (*summaries*) različitih tehničkih tekstova, što je i priprema za ono što ih očekuje u završnom semestru. Osmi semestar rezervisan je za zadatke koji studente vode do *Javnog časa* – završne aktivnosti gdje studenti drže svoja vlastita mala predavanja na različite tehničke teme, naravno – na engleskom jeziku. Kroz aktivnosti vezane za *Javni čas* ispunjavaju se dva značajna cilja: bolje razumijevanje gradiva korištenjem literature pisane na engleskom jeziku, te osposobljavanje studenata za pismene i usmene prezentacije pred širim auditorijem. Ovo se pokazalo izuzetno korisnim prilikom implementacije projekata

mobilnosti naših studenata³, kao i kod njihovog učešća u različitim međunarodnim studentskim takmičenjima. Značaj ovakvog osposobljavanja pokazao se važnim za sve završnike ovih fakulteta, koji direktno ili indirektno saraduju sa stranim investitorima⁴, kao i za one mlade inženjere koji namjeravaju nastaviti svoje akademsko obrazovanje ili se, možda, baviti naučno-istraživačkim radom.

4.2. CLIL i projekti na tehničkim fakultetima

Sljedeći korak u procesu unapređenja nastave engleskog jezika bio je - ispitati mogućnosti CLIL-a na univerzitetskom nivou.

Zbog nedostatka suštinskih reformi u obrazovanju, Bosni i Hercegovini nedostaje kvalitetan okvir za brži i bolji razvoj školstva. Kada je riječ o CLIL-u, ovaj tip izvođenja nastave nije, za sada, prevashodno iz materijalnih razloga, lako uvesti niti u osnovno niti u srednje obrazovanje. Situacija nije pretjerano drugačija ni u visokom školstvu. Ipak, zbog jednog prostora slobode koju akademizam još uvijek dopušta, te zahvaljujući Bolonjskom procesu koji zagovara stalno usavršavanje nastavnih planova i programa, ali i viziji i podršci menadžmenta tehničkih fakulteta Univerziteta u Zenici, bilo je moguće, kroz različite projekte internog karaktera, uvoditi u nastavu, mada u ograničenom opsegu, nešto što u Evropi suvereno ulazi u sve obrazovne institucije – CLIL.

Kao što je u Uvodu naznačeno, radi se o pristupu koji ima za cilj da polaznicima nastave na određenom nivou obrazovanja, u našem slučaju – studentima, omogući istovremeno savladavanje i sadržaja stručnih predmeta iz oblasti koju su odabrali za svoj poziv i jezika koji im to omogućava ili olakšava, u našem slučaju – engleskog jezika.

Imajući u vidu da je poznavanje engleskog jezika, uz poznavanje informatičkih tehnologija, ugrađeno u sve oglase za zapošljavanje u Bosni i Hercegovini nije bilo teško motivirati studente na učešće u takvim projektima.

Naravno, osim važnog uslova koji se odnosi na već prisutnu nastavu tehničkog engleskog jezika bilo je potrebno razraditi i model takvog tipa nastave koji bi omogućio ostvarenje cilja koji CLIL sebi postavlja. Dugogodišnje iskustvo i usavršavanje u pogledu CLIL praksi vodilo je autorku teksta kreiranju CLIL modela koji je primjenjiv na spomenutim fakultetima. Dobiveni model se, u jezičkom smislu, snažno oslanja na ispitivanja specifičnosti predmetnog tehničkog registra i retoričku analizu tekstova koji će se koristiti u nastavi (Tarabar, 2013).

Model je primjenjivan i propitivan tokom nekoliko projekata. Prvi je bio pilot projekat koji je rađen u svrhu istraživanja, te kreiranja modela, a obuhvatio je studente završnih godina Mašinskog fakulteta i Fakulteta za metalurgiju i materijale, naredni je bio interni projekat Mašinskog fakulteta, da bi uslijedila još tri zajednička projekta koja su obuhvatila sve tehničke fakultete na Univerzitetu.

Svi projekti, ne samo prvi, obuhvatali su studente završnih godina s obzirom na to da je, iz spomenutih razloga, bilo potrebno dosegnuti određeni nivo znanja tehničkog engleskog jezika

---

³ U zadnjih par godina naši studenti se prijavljuju na učešće u projektima mobilnosti (Erasmus+, Mevlana i sl.). Najčešći komentari koje daju po povratku u svoju zemlju odnose se na to da bi njihov boravak na stranim fakultetima bio bespredmetan da su se oslanjali samo na engleski koji su poznavali iz srednjih škola, to jeste, opšti engleski jezik. Naime, predavanja koja su pohađali u inostranstvu odnosila su se na struku, te je i jezik bio iz tehničkog registra, koji su obrađivali u nastavi na svojim fakultetima i time se kvalitetno pripremili za mobilnost.

⁴ S tim u vezi, veliki je broj bivših studenata koji se javljaju i iskazuju zahvalnost fakultetu koji im je omogućio i tu vrstu stručne obuke.

da bi se moglo upustiti u takav jedan poduhvat. Teme koje su bile pokrivene ovom nastavom ovisile su dijelom i o spremnosti na saradnju između predmetnih nastavnika i nastavnika engleskog jezika, pa su se tako obrađivale teme iz automatizacije, mašinskih elementa, reverznog inženjstva, metrologije. Nastava je završavala pripremom studenata za studentsku konferenciju na engleskom jeziku koja je dobila i odgovarajuće ime – Studentska konferencija na engleskom jeziku – CLIL (*CLIL Student Conference in English*).

5. STUDENTSKA CLIL KONFERENCIJA

Istraživanje provedeno na Univerzitetu u Zenici (Tarabar, A. et Ahmetspahić, A., 2018) je pokazalo da u aktivnostima vezanim za konferenciju studenti vide različite koristi od kojih ćemo ovdje spomenuti samo neke, kao što su: postizanje veće sigurnosti u znanje engleskog jezika (a time i opuštenosti u komunikaciji), proširenje i utvrđivanje znanja iz oblasti struke kojom se bave, izgradnja profesionalnog stava, razvijanje istraživačkog duha, jačanje samopouzdanja za javne nastupe (uključujući i nastupajuću 'odbranu' diplomskog rada), poboljšanje izgovora, bolje razumijevanje sugovornika u engleskom jeziku i sl. Pozitivan stav ogleda se i u činjenici da uglavnom svi, i učesnici na CLIL konferencijama kao i njihova publika, uvijek iskazuju nedvojbenu želju da se ovakve aktivnosti nastave i u budućnosti.

Osim glavnih efekata koji se odnose na ostvarivanje stručnih, ali i jezičkih kompetencija koje nastavnici očekuju kod studenata po završetku kolegija, postoji i niz drugih, pratećih **kompetencija**. Prije svega, bitno je spomenuti da se kod studenata razvija svijest o povezanosti različitih naučnih oblasti, što ima za posljedicu prihvatanje interdisciplinarnog pristupa svijetu, stvarima i procesima. Umjesto da čekaju da sve informacije primaju od nastavnika, studenti se osposobljavaju da, iz literature pisane na engleskom jeziku, sami dolaze do određenih informacija, da ih pravilno prevode i razumijevaju, te da ih koriste u završavanju zadataka koje s tim u vezi dobijaju. Također, kod studenata se razvija i sklonost ka timskom radu gdje studenti uče jedni od drugih, pomažući jedni drugima, razmjenjujući jezička i stručna iskustva u opuštenoj atmosferi otvorenoj za dijalog, diskusiju i dobronamjernu kritiku, što je istovremeno i priprema za njihovu buduću karijeru. CLIL konferencija, na ovakav način, doprinosi formiranju akademski zdrave osobe koja će se, u intelektualnim i drugim krugovima, znati ponašati na adekvatan način. Tako formiran mladi stručnjak biće uvijek spreman na dijalog, rado će svojim znanjem iz oblasti kojom se bavi pružiti pomoć drugim stručnjacima, biće spreman i da kritikuje i da bude kritikovan, da sugeriše i da prima sugestije. Konačno, korištenjem uputa o nalaženju informacija i pisanju tehničkog teksta studenti su spremni da s određenom lakoćom pristupe izradi svog diplomskog rada iz stručnog predmeta na maternjem jeziku, da ga uspješno prezentiraju i odbrane.

S obzirom na činjenicu da je u osnovi CLIL-a potreba da se što bolje izađe u susret novim zahtjevima tržišta rada, na Konferencije se pozivaju i predstavnici privrednih subjekata koji imaju priliku da neposredno saraduju s fakultetima, iskažu svoje potrebe te eventualno ponude zaposlenja ili usavršavanja studentima učesnicima. Na taj način, postiže se i dodatna motivacija kod studenata. Ovdje je potrebno naglasiti da je dokazano (Knapp et al, 2009) da CLIL, u odnosu na uobičajene *ex-cathedra* pristupe, značajno povećava studentsku radnu motivaciju i cjelokupno znanje, s obzirom na to da integracija struke i stranog jezika u nastavi pomaže i u stimuliranju jednog specifičnog radnog ozračja kakvo se ne može zamisliti u odvojenim kursevima, bilo da je u pitanju strani jezik ili struka. Drugim riječima, za studente se, što je moguće više, kreiraju stvarne životne situacije, a to obezbjeđuje svrsishodniju vezu između sadržaja stručnog predmeta i stranog jezika koji se u CLIL-u obrađuju.

6. ZAKLJUČAK

Iz prethodnog se može zaključiti da je CLIL pristup koji za naše studente i u našim uslovima obrazovanja ima mnogostruke prednosti. Kroz simulaciju stvarnih životnih situacija, individualno i timsko rješavanje određenih zadataka te komuniciranje studenata u pogledu struke, koje obavljaju na engleskom jeziku, postiže se, ne samo usavršavanje znanja iz pojedinih stručnih predmeta, što je svakako prioritet, nego i razvijanje studentskih kognitivnih sposobnosti. To je u savremenom svijetu, u kojem se sve odvija ubrzanom tempom, i u kojem se u svakom trenutku stvari mijenjaju nevjerojatnom brzinom, zaista veliki obrazovni doprinos.

Također, iz kontakata ostvarenih sa studentima nakon učešća u CLIL projektima, može se zaključiti da se funkcija CLIL-a i pripadajuće konferencije najbolje ogleda u efektima koje ove aktivnosti imaju na njihove buduće karijere, a prije svega – prednost poznavanja tehničkog engleskog jezika kod zapošljavanja te sinergijski pristup struci.

7. LITERATURA

- [1] Tarabar, A. (2013). Jezička komponenta CLIL-a na univerzitetskom nivou, doktorska disertacija
- [2] Dalton-Puffer, C. (2009) 'Communicative Competence and the CLIL Lesson' u: Content and Language Integrated Learning: Evidence from Research in Europe, ed. by Ruiz de Zarobe, Y. and Jimenez Catalan, R.M., Bristol: Multilingual Matters, 197-214
- [3] Fernández, D.J. (2009). 'CLIL at the university level: Relating Language Teaching with and
- [4] Through Content Teaching'. Latin American Journal of Content & Language Integrated Learning, 2(2), 10-26. Dostupno na:
<http://laclil.unisabana.edu.co/index.php/LACLIL/article/view/laclil.2009.2.2.11/2738> (assessed: March 2018)
- [5] Coyle, D., Hood, P. & Marsh, D. (2010). Content and Language Integrated Learning, Cambridge: Cambridge University Press
- [6] Dalton-Puffer C. (2007). Discourse in Content and Language Integrated Learning (CLIL), Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company
- [7] Järvinen, H. ed. (2009). Handbook: Language in Content Instruction, Turku: University of Turku
- [8] Trimble, L. (1985). English for Science and Technology , Cambridge: Cambridge University Press
- [9] Knapp, K., Seidhofer, B. and Widdowson, H. ed., (2009). Handbook of Foreign Language Communication and Learning. Berlin: Mouton de Gruyter.
- [10] Ruiz de Zarobe, Y. and Jimenez Catalan, R.M. eds. (2009). Content and Language Integrated Learning: Evidence from Research in Europe, Bristol: Multilingual Matters
- [11] Tarabar A.; Ahmetpahić A.: A Research Into a Connection Between Engineering Student Motivation and the CLIL Approach, Časopis Mašinstvo, ISSN 1512-5173, Vol 15, No 1; pp 49-55, 2018

